

Nås Finnmark

Oxfallet, (Fredrikes)

Oxfallet (se omslagsbilden) ligger högst upp efter vägen genom Hästkullen strax efter man kommit in i Nås socken och passerat Grönfallet. Förste nybyggaren i Oxfallet hette Petter Jansson och därefter Mats Jansson f 1821 flyttade 1848 till Boda i Rättvik. Därefter kom sedan Fredrik Jansson f. 1804 och var nog den som först upptog **finnpörtet** men han avled redan 1865 och änkan Karin 1877 och pojkarna dog 1890-91 så dottern Lena bodde kvar ensam till 1900 då hon flyttade till Nås där hon avled 1916. Pörtet fick sedan förfalla och på 1930-talet lades taket om för första gången, och sedan restaurerades stugan igen på 1980-talet av Bons Holger från Nås, det var då ägt av skogsbolaget. Oxfallspörtet tillhör nu kommunen men sköts och användes av Finnmarkens Hembygdsförening där även vissa kyrkliga arrangemang med friluftsgudstjänster utnyttjar stället.

Röberget med ladan som kom från Köjkis i förgrunden

Grönfallet,

Stället skall ha kommit till omkring sekelskiftet 1700-1800 genom att Sågtorpet i Äppelbo sockens södra del bytte ägare (Måns Gustavsson från Råda byggde Sågtorpet omkring år 1600, han dog 1774 var både blind och döv, och sonen Jan tog över verksamheten. Modern låg förlamad till sängs i 8 år efter ett slaganfall, och då passade några herremän på att besöka gumman och gjorde en överlåtelse med påskrift och med gummans hand kunde rita bomärket och först efter gummans död blev händelsen känd. Sonen Såg Johan skulle få bo kvar och lovades arbete åt bolaget men han byggde en stuga i Brindoset i stället.

Någon av Jans ättling tog upp Grönfallet i början av 1800-talet medan en annan köper Flatsjöfallet.

Såg-Calle byggde högst upp ovanför nuvarande Grönfallet och Fadern Såg Jan kom 1853 och byggde nedanför. Grönfallet blev resultatet av Herrkarlarnas skrift med Sågtorpsgummans näve.

Kjell Persson har återtagit fädernegården i Grönfallet efter att varit bosatt i Ludvika och bl.a. varit bilskolärare och bussförare m.m.

Grönfallet har bebotts av Törn-släkten i många år. Jonas Törn är stamfader och många efterlevande släktingar har kommit därifrån.

Röberget, Knosbygget Mattiberget, Mastäppa.

Röbergets finnboställe ligger ca 1 km. från Pörtet i Burängsberget efter kärrvägen upp mot Röberget. Det var Ivan Hööks födelseställe och ägare idag är också någon ifrån slakten Höök. Stället ligger väldigt vackert inbäddat i en dalgång mellan Röbergsfjället o Burängsberget.

På tunet många vackra rödmålade uthus och boningshuset i samma kulör enbart den gamla timmerladan som är i ursprungsfärg (den är flyttad från Köjkis) med välslagna slätterängar runt husen.

Jan Matsson Trogen f 1793 gift med Stina Matsdotter f. 1805 bodde tidigt vid Röberget. De hade 6 barn av vilka den yngsta Lotta (Kuva Lotta) var piga hos Knos Erik sedan han flyttat till Malmsta Knos Erik blev gift 1881 med Christina Persdotter f. 1849 dotter till Smed Per Jansson från Änge där han blev mera känd under namnet Sme Erik. Han cyklade till Filadelfia i Järna efter att han fyllt 100 år.

Esbjörns Rune berättade att han och en kompis cyklade till Järna en kväll när vägen var halkig, då får de hör ett sus bakom sig, då kommer Knos Erik och sveper förbi på cykel och med en cykelkedja fastpumpad på framhjulet av cykeln.

Karl Johan Henriksson Höök f. 1861 kom till Röberget ca. 1885 efter giftermål med Emma Lovisa Magnusdotter f 1860 de fick en son August f 1888 (far åt Ivan Höök) De var de sista boende i Röberget. Ivan flyttade ner till Sågen där han sedan började med mekanisk verkstad och började med cyklar och kom sedan alltmer att syssla med motorcyklar o motorer.

Knosbygget var inte bebott så väldigt länge men på sista vändplanen på östra sidan av Röbergsfjället finns skylten kvar som förtäljer var Knosbygget låg, (man får passera alla vindsnurrorna först).

Mattiberget ligger strax öster om Backs i Burängsberget på norra sidan av vägen mot Nås uppe på den höjd som man ser till vänster efter kurvan sedan du passerat Burängsberget (i riktning mot Nås) skall Mattibergets bosättning ha varit.

Mastäppa låg efter gångstigen från Storfallet mot Röberget innan Röbergskvarn ingenting finns kvar av Mastäppa och Mattiberget idag.

Jordbärsfallet, Bengtsåsen.

Bengtsåsen ett finntorp omedelbart in på Nässidan från rågången mot Säfsnäs ca 500m västerut från Rösjön. Upptogs troligen omkring 1820. Tjäder Nils Ersson f. 1804 från Tjadertjärn i Säfsnäs gift med änkan Greta Jansdotter f. 1790 från Säfsnäs de fick 4 barn 3 flickor 1 pojke och Greta hade en flicka tidigare De utflyttade tillbaka till Säfsnäs efter att barnen (flickorna) flyttade dit omkring 1850 pojken flyttade samma år till Stockholm, och föräldrarna dör 1856-57.

Bengtsåsen var inte obebodd så länge för 1856 kom Bengts Lars Petter Jansson f. 1819 dit o Anna Jansdotter (Bengts Anna) f. 1824, dom fick 5 barn och hade det slitsamt. Bengts Anna var känd för sin magiska kraft. En episod uppstod när hon tagit forkor från Leksand (ungkor som stod i sin och som hon utfodrade för 5 kr / ko och sommar, i det ingick hämtning

på våren och återlämning på hösten) Dom hämtades ända bort i byn Ullvi i Leksand. På återvägen kommer Disponent Sundblad med vagn kusk och parhästar och möter Bengts Anna med korna vid Axbackarna i Nås och när han möter korna håller kusken inne hästarna, men Sundblad rycker åt sig tömmarna höjer piskan och manar på hästarna efter att han tagit tömmarna av kusken och korna springer på staketen. Då vråla Bengts Anna i "Far som folk och int som Fan, för nu är du så långt Du kommer". Hästarna tvärstannade och vägrade att gå längre. Gå och förs ner korna tillbaka på vägen befallde Anna. Sundblad försöker få kusken att göra detta men Anna befäller Sundblad att det var han som fösa iväg dem så därför skulle han också fösa dom tillbaka. Då först kunde Sundblad fortsätta rätt spak och med en väldig respekt för Bengts Anna. Bara han hörde hennes namn nämnas så skakade han i hela kroppen. Bengts Anna avled 1908 i ålderdom. Efter Bengts Annas död har ingen bott i Bengtsåsen.

Jordbärsfallet. som ligger ca 1km norrut från Bengtsåsen in mot Flatbyn på västra sidan av Rösjön efter gångstigen som skolbarnen använde vid skolgången vid Storfallets skola och senare vid Laxtjärn det var långa skolvägar att gå på den tiden, till Laxtjärn hade de ca 8 km.

fortsättning nästa sida

Nils Ersson f.1779 nybyggare tog troligen upp Jordbärsfallet omkring 1812 när det skattlades, gift med Maja Andersdotter f.1785 de födde 8 barn där tre av barnen blivit uppväxta på Jordbärsfallet. Bengts Annas äldsta son Lars Johan Larsson f.1848 från Kvarnberget gifte sig 1883 med Klara Henriksdotter f.1852 .

De fick 7 barn tillsammans, medan Klara hade en son tidigare. Per Gustaf f. 1875 som dog i tuberkulos vid 25 års ålder.

Deras äldste son f.1884 död 1918 i influensa. sedan Anna f. 1886 död 1947, Lars-August f.1887 död 1955, Eva f.1889 död 1964 som var mor åt Inez i Älgåsen, och Malin i Lövhagen.

sedan Johan f. 1892 hamnade på Sätters sjukhus. och sedan Hanna f.1894 död 1948 gift med Alfred Holmstrand f.1890 de hade en dotter Viola f.1920 som var mor till Gun-Britt och svärmor åt Kjell Sigurdsson. Och 7 de barnet Albert f.1896 han blev endast 2 år.

Lars Johan kolade i Västerfallet på vintern 1922 och blev inte klar till Jul utan först efter nyår. Georg Vester skjutsade hem honom dan efter nyår. Vid vägen till Jordbärsfallet "släppte han av honom," vände häst och släde och började hemfärden. Han vände sig om och fick se Lars Johan föll ihop på vägen. Han dog 2 Jan. 1923.

I Jordbärsfallet har även bott en Grängs Petter Persson och Kejsar Kerstin, de bodde vid "Petters bod", boden låg uppe på åsen på andra sidan kärret, de flyttade till USA 1905.

Vid Jordbärsfallet var det ingen som hade häst, trots att dom hade många djur. Hemveden var ett problem. Den drogs hem på kälke om vintern eller bars i mes på ryggen. Allt gräs som kunde slås, togs tillvara, även myrslätter. Lövkärvar skars och bands till vinterfoder. Av dåligt hö kokades (sörpa). Potatisblasten torkades och efter "blaskning" i hett vatten fick den samma verkan som melass. Det var också vitaminrikt.

Tjuvjakt efter Älg förekom. Köttet kokades om nätterna, lades i krukor som sedan grävdes ner i skogen. En del torkades och röktes. Barnen frågade varför dom var uppe om nätterna och gjorde saker ? Vi hinner inte allt på dagarna svarade föräldrarna.

I Jordbärsfallet syns endast rester av bosättningen men det är orört omkring så alla rösen är tydliga och intakta och stenhögar efter murstockarna vittnar om boningshusens lägen.

Burängsberget, (Svenbygget)

(Köikis)

Burängsberget som ligger ca 3 km öster Laxtjärn efter finnvägen. I Burängsberget har nog funnits minst 5 st. finnbosättningar innefattar

Svenbygget och Köjkis, där endast en är beboelig och sedan Pörtet i Burängsberget är intakt men ej beboeligt, båda dessa tillhör troligen ättlingar från Backs släkten.

Lars Matsson f. 1762 från Kvarnberget gift med änkan Anna Christoffersson f 1762 från Vakern hon var tidigare gift med Jan Carlsson Vakern och fick med honom en son Jan han flyttade 1812 till Burängsberget Ängsön.

Mats Hindersson från Kvarnberget f. 1784 g.m., Maja Jansdotter f.1785 de fick 5 barn däribland Maja som blev gift med Skollärare Olof Falk f 1815 från Överborg han som var förebild till **Skollärare Storm** i Selma Lagerlöfs roman Jerusalemsfararna. Deras dotter Stina som också var skollärare hade antecknat i sin dagbok från 1885 (faderns dödsår) reportage i Nåsvargen årgång 14 nr 1 när han inte kom till Nås i tid till sin egen begravning från Sillebotten i Värmland.

Jan Hindersson från Säfsnäs f. 1814 gift med Stina Gustafsson f. 1810 från Järna födde 1850 en dotter Anna Stina Jansdotter som gifter sig med Magnus Nilsson f 1843 från Flaten, de bosätter sig i **Köjkis**. De föder 9 barn den äldsta Anna Lisa f 1867 gifter sig med Mårtas Lars Person från Mellanborg och den andra Vilhelmina (Mina) som blir Småskollärlarinna i bl.a. Heden och Skansbacken. 1873 flyttar familjen till Kallberget i Tyna Nås samma år föddes sonen Johan och 2 år senare föds Lars Gustaf (Magnusson) 23/ 9 1875 de flyttar senare till Borgheden. Han gifter sig 1907 och de föder 3 barn Göte, Karin och Anna. Karin som är Mor åt Olle Berg och Anna är mor åt Anna-Britta Norström. Göte var ogift.

Anders Johan Norblad (Antti) f 1860 gift med Klara Sofia Andersson f 1866 dog 1899 i barnsbröd efter 4e barnets födelse, enda flickan Anna Cecilia, Klara Sofia får sviter efter förlossningen och avlider 11 dagar därefter. Familjen har då bosatt sig i Torsång. Anna Cecilia kommer som fosterdotter till Olof Karlén och Matilda Thörn för dom hade inga egna barn. Anna Cecilia dog 1914 endast 15 år gammal.

Antti misskötte sig efter hustruns död och flyttade från Torsång via Lindesnäs och Flaten där han även förlorat lav pojkarna Oskar som dog där år 1916, Han hade en son till som hette Viktor han och sonen Viktor flyttade till Olle Westers bryggstuga i Västerfallet. Antti avled 1932 av krämpor i bröstet. Pojken förolyckades under ett par timmerkälkar 2 månader senare.

Jan Petter Henriksson Back f. 1870 kom från Råmen 1898 samma år han gifte sig med Edla Kristina Olsdotter f.1875 de fick 12 barn. Tredje barnet i ordningen var Erling f. 1902, han blev så småningom vuxen och skulle arbeta, men det var svårt med arbete. I bästa fall kliphuggning fram till midsommar sedan var det slut. Mat behövdes ändå så vi fick skaffa oss bäst vi kunde. En älg på olaga tid åkte Erling fast för. Köttet hade han gömt bland buskarna i skogen och täkt över väl. En annan gång när Erling högg klip vid Långsjöberget för 16-17 öre "klipet" och dåligt med mat. Fadern undrade om han kunde få tag på en älg, så ta pojkarna med dig. Erling åkte hem en fredag kväll, och på lördag morgon gick han och pojkarna till skogen, med lyckat resultat.

Svenbygge ligger rätt söderut in från utloppet från östra Laxtjärn. Lax Lars Jansson f 1828 var boende vid Svenbygget till 1872 efter att blivit änkeman 5 år tidigare. Han säljer stugan till Höök Karl som han flyttar till Röberget. Marken köps av Anders Svensson som bygger en koja där och bor där med hustru och en get. Han köper kokstun i Köikis år 1886 men 1908 byter Anders Svensson bort allt mot en stuga i Borg i Nås

